

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

Joanu Candrea si Basiliu Petri.

Ese odata in septemana, Vinerea. Pretiulu: pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: cate 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 10. Septembre v. 1876.

Prenumeratiunile si corespondintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sabiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Reportulu dintre educatiune si instructiune.

In numerulu 4 alu „Scólei Romane“, tractandu despre educatiune si instructiune, amu apromisu a vorbí de reportulu dintre ele mai târdú, dupa ce adeca vomu aduce in fói'a nóstra mai antâiu unele ecplicari psihologice. Terminandu acumu cu articuli psihologici, ne tienemu detori a revení la apromisiunea facuta si a aratá, care este reportulu dintre educatiune si instructiune.

Amu dîsu atunci, ca educatiunea este o influintiare intr'adinsu asupra poterilor unui copilu cu scopu de ale perfectioná. Va se dîca obiectulu educatiunei este omulu, specialu poterile omenesci, si fiindu ca fiacare omu stá din trupu si din spiritu, pentru aceea si educatiunea se imparte:

1. in educatiune fizica, carea se ocupa cu trupulu omenescu, nevoindu-se a-i asiguré si procurá sanatatea, tari'a si decsteritatea delipsa;

2. in educatiune spirituala, carea se ocupa cu spiritulu omenescu, anume cu desteptarea, deprinderea si cultivarea poterilor spirituale.

De órace inse sufletulu omenescu, precumu amu vediutu dejá, are trei poderi principale, intieleginti'a, sentiementulu si voi'a, pentru aceea educatiunea spirituala se subimparte:

- a) in educatiune intelectuala seau intielesuala, tendinti'a careia este a perfectioná acelu complecsu de poderi, cari impreuna facu intieleginti'a, (adeca facultatea intuitiva, fantasí'a, memori'a, preceperea, judecat'a si ratiunea);
- b) in educatiune estetica, carea se ocupa cu cultivarea sentiementului (fiscu, simpateticu, esteticu, intelectualu, moralu si religiosu);
- c) in educatiune morala, scopulu careia este formarea voiei (fisice si ratiunale, seau inferiore si superiore).

Se vedemu acumu care este finti'a instructiunei. In numerulu 4 alu „Scólei Romane“ amu definitu: instructiune numimu ajutoriulu, ce se

dá elevului spre a-si procurá anumite intipuri. Instructiunea asjadara procura eleviloru intipuri, anume intuitiuni, concepte, judeçia si conclusiuni. Intipuirile inse se producu in intielegintia si contribue la desteptarea, întarirea si perfectiunarea ei.

Va se dîca educatiunea si instructiunea au amendoue acelasi scopu: desvoltarea si cultivarea poterilor omenesci; diferinti'a este, ca educatiunea are in vedere tóte poterile omenesci, fisice si intelectuale, instructiunea inse directu numai un'a din poterile spirituale — intieleginti'a. Pe scurtu amu poté precisá reportulu dintre educatiune si instructiune dîcîndu, ca instructiunea este educatiunea intelectuala.

De aici se vede, ca in fapta instructiunea este o parte intregitória a educatiunei si cá atare subordinata acesteia. Luata deci in intielesu largu, educatiunea cuprinde in sene si instructiunea. — In viéti'a comuna inse vorbimu de educatiune **si** instructiune, va se dîca privimu crescerea si invetiatur'a de concepte coordinate. Ecplicarea acestei impregiurari este a se cautá parte in importantia cea mare a instructiunei, privita din ori ce punctu de vedere, parte in psihologia cea vechia, carea nu cunoscea decátu doue poderi principale ale sufletului, intieleginti'a si voi'a, seau in sensu figuralu capulu si anim'a. Cultur'a intielegintiei seau a capului erá obiectulu instructiunei, cultur'a voiei seau a animei — obiectulu educatiunei in intielesu strinsu.

De altmintrea destingerea acést'a se face numai in teoria; in pracsu este imposibilu a trage o linia despartitória intre educatiune si instructiune, seau adeca a separá educatiunea de instructiune au instructiunea de educatiune. Cumu ca este asia, ne arata psihologia de astadi. Amu vediutu adeca din articuli psihologici, ca primele producte spirituale suntu intipuirile; aceste producu apoi sentieminte si amendoue vointie. Se dîcemu acumu, ca unu invetiatoriu si-ar propune numai a instruí, adeca a procurá eleviloru sei intipuri. Déca inse intipuirile voru fi — pre-

cumu se astépta dela o instructiune buna, destulu de clare, precise, complete si energice, ele voru influinútiá de sene asupra sentimentului si voiei, ba prin invetiaturi practice chiar si asupra trupului elevilor. Ce insemnéza acést'a? Nemicu alta, decâtu ca instruirea buna este totu odata — educatiune. — Dar nici educatiunea nu se póte cugetá fora instructiune; càci educatiunea lipsita de instructiune nu ar fi decâtu o incercare, de a influinútiá asupra sentimentului si voiei — fora de midloculu intipuiriloru, ceea ce éراسi este imposibilu. Pentru aceea díce Herbart: „Marturisescu, ca nu-mi potu face idee despre o educatiune fora instructiune, precumu de alta parte nu recunoscú nici instructiunea, carea nu este educativa“. Ér Dr. Roth (in „Kleine Schriften pädagogischen Inhaltes“): „O legatura intrinseca si necesaria ne impune a nu despartí nici candu educatiunea si instructiunea; càci inífurirea reciproca a voiei si intielegintiei este cu multu mai mare, decâtu s'ar paré la prim'a vedere, si candu s'ar pune intrebarea, care din aceste dóue inriuriri este mai puternica, a voiei asupra ietielegintiei, au a intielegintiei asupra voiei, io a-si atribuí celei de antáia o putere mai mare. Càci dintre invetiatori nu cei mai invetiati propunu mai bine, ci aceia, cari au mai mare influinútiá morala asupra eleviloru loru“.

Pentru completarea obiectului mai observamu, ca in pedagogia se vorbesce de educatiune universala si speciala. Educatiunea universala are in vedere omulu cá atare, fora privire la referintiele particulare ale acestuia in viétia. Candu mai sus amu inpartítu educatiunea in fisica si spirituala etc., amu avutu in vedere educatiunea universala. Educatiunea speciala considera referintiele particulare ale vietiei omenesci, si se imparte — dupa secsu: in educatiune de baiati si de baiate; dupa chiamare: in educatiune populara, aristocratica, militara, preotiesca etc.; dupa cerculu de estindere: in educatiune familiara seau privata (in casa) si in educatiune publica (in institute); dupa religiune: in educatiune pagana si crestina, ér acést'a in orientala, catolica, protestantica etc.; dupa natiunalitate: in educatiune natiunala si cosmopolita, etc.

Fiacare educatiune, numésca-se ea ori si cumu, are de scopu, precumu amintiramu si intr'altu locu, cultur'a poteriloru omenesci; cultur'a poteriloru inse cuprinde in sene trei momente:

1. Desteptarea seau pornirea poteriloru, cari la inceputu dormitéza in copilu, precumu dormitéza coltiulu in sementi'a plantei, pana a nu-lu atinge conditiunile de desvoltare. Poterile vegetale pornescu sub influinúti'a caldurei, umediei si luminei, ér poterile spirituale sub impresiunea ecsemplului, dedarei si invetiaturei.

2. Dirigerea seau conducerea poteriloru, pentru cá se nu apuce in directiuni false seau contrarie scopului. Gradinariulu léga pomulu teneru de unu paru.

Nu este de ajunsu p. e., cá copii se cugete, ci se cere, cá ei se cugete corectú. Sentimentulu simpateticu se nu degenereze in pisma, voi'a nu in egoismu spurcatu etc.

3. Vindecarea poteriloru pentru casulu, candu pre langa tóta ingrigirea aru fi inceputu a degenerá. Gradinariulu taia ramulu netrebnicu; educatoriulu se incérca a vindecá pre elevu de mintiuna. Cumu? vomu aratá de alta data.

Invetiamentulu intuitivu.

A. Introducere.

Intre obiectele de invetiamentu, cari se introdusera in scólele nóstre poporale numai in tempulu din urma, se numera si invetiamentulu intuitivu, nemtiesce „Anschauungsunterricht“, ungresce „Beszéd- és értelmi gyakorlat“. Primele incercari cu introducerea acestui obiectu la noi se facura din partea acelor invetiatori, cari mai cu séma dela anulu 1850 incóce incepura a-si face studiale pedagogice in Germani'a, unde invetiamentulu intuitivu érá cunoscutu deja de multu si ocupá unu locu de frunte in clasele elementarie. Introducerea inse érá numai sporadica si depindea mai multu dela bunavointi'a invetiatoriloru respectivi, cu atátu mai vértosu, cu câtu planulu de invetiamentu introdusu de ministeriulu de culte si instructiune publica din Vien'a cu ordinatiunea sa dela 28 Martisioru 1855, Nr. 18788 vorbiá de invetiamentulu intuitivu numai cá in trecatu, la invetiamentulu limbisticu, dícându, ca „acést'a se incepe in clasa I cu sunetisarea seau literiserea si acompaniatu fiindu neintreruptu de ecsercitiale intuitive si limbistice, propasiesce pana la cetirea mecanica fluenta“. Astadi inse in urm'a „planului de invetiamentu pentru scólele poporale“, compusu in intielesulu articolului de lege 38: 1868 si publicatu de ministeriulu regescu ung. de culte si instructiune publica la 15 Septembrie 1869, dupa care apoi s'au conformatu si autoritatile nóstre scolare la elaborarea planuriloru de invetiamentu pentru scólele confesiunale, invetiamentulu intuitivu face unu ramu propriu alu „limbei materne“, alaturea cu cetirea, scrierea, gramatic'a si stilistic'a, si este a se propune in primele dóue clase elementarie câte in dóue óre pe septemana. Va se díca in aceste dóue clase invetiamentulu intuitivu este obiectu de sénéstatatoriu, cu materia propria si óre anumite. Standu lucrulu astfelu, amu creditu a face invetiatoriloru nostri unu servitiu binevenitu, publicandu unu tractatu asupra acestui nou obiectu de invetiamentu, cu atátu mai vértosu, cu câtu avuramu ocaziune a ne convinge, ca nu toti invetiatorii nostri au in materi'a acést'a idei destulu de clare si corecte, ceea ce de altmintrea se ecplica din noutatea lucrului.

Dupa acést'a introducere ecplicativa se intramu in meritulu obiectului, incercandu-ne a aratá:

B. Fiinti'a invetiamentului intuitivu.

Fiinti'a invetiamentului intuitivu se pôte cunósce si intielege numai pe basea si cu ajutoriulu psihologiei; insusi numele „invetiamentu intuitivu“ ne conduce la „intuitiuni“, cari suntu acte, si inca primele acte psihice seau sufletesci. Candu vine copilulu pe lume, sufletulu seu este lipsitu de intipuiuri, poterile sale spirituale, cá se dícemu asia, dormitéz'a. Indata dupa nascere lumea din afara incepe a-lu impresiuná, obiectele din giurulu seu incepu a aficiá organele sensuriloru sale (ochii, urechile etc.). Aceste impresiuni se repetiescu de multe ori, paná candu copilulu incepe succesive a fi atentu la ele, seau mai bine, la obiectele, cari producu impresiunile; candu inse copilulu este in stare a observá (a vedé, a audí, a mirosí, a gustá, a pipai) unu obiectu cu atentiune, atunci incepe a se formá in spiritulu seu unu tipu seau o icóna despre acelu obiectu, care nu se sterge nici dupa ce copilulu a inctatu de a observá obiectulu respectivu. Cu cátu copilulu va observá obiectele mai indelungatu, mai de multe ori si cu mai mare atentiune, cu atátu si tipurile produse in spiritulu seu voru fi mai víue, mai fidele si mai complete. Intipuirile, ce se forméza in spiritulu copilului despre obiecte singuratice prin direct'a seau nemidílocit'a observare a acestora, se numescu **intuitiuni**. Intuitiunile suntu elementele, din cari spiritulu forméza mai târdú concepte, judecía si conclusiuni; aceste apoi producu semtieminte si impreuna cu semtiemintele punu voi'a in lucrare. Vedemu dreptu aceea, ca intuitiunile suntu primele acte seau producte sufletesci, primulu nutrementu spiritualu, ce dá pornire desvoltarei intelectuale. Nu ecsista pe lumea acést'a altu midílocu, cu ajutorinlu caruia ne-amu poté apropiá de spiritulu copilului spre a-lu pune in lucrare, decátu midíloculu intuitiunei; totu ce invétia copilulu, trebuie se invetie incependu dela intuitiuni, cá elemente ale tuturoru cunoscintieloru, si se invetie insusi; aici nu incape nici o substituire; copilulu insusi trebuie se-si deschidia portile spiritului, se fia atentu, se védia, se audia, se miróse, se guste, se pipaiésca, scurtu se observe seau se contempleze obiectele din giurulu seu. In modulu acest'a, adeca contemplandu nemidílocitu lumea ecsterna, se produce in spiritu succesive o lume interna, o lume de intipuiuri adecvate seau corespundietórie lunei ecsterne. Lumea interna inse tinde éراسi a se reproduce, spre care scopu servesce in prim'a linia limb'a; pentru aceea se cere, cá inca la producerea intuitiuniloru fiacare obiectu se fia numitu cu numele seu celu adevératu. Dar bine se scimu: numele nu este in stare, nu are poterea de a produce intipuiuri de nou, ci numai a reproduce intipuirile deja ecsistente. Asia d. e. audiendu pentru prim'a data senguru numai numele „anilinu“, elu nu va produce in spiritulu nostru intipuirea colórei respective. Dreptu aceea invetiatoriulu, de câte ori are cuventu a presupune, ca scolarii sei nu cunoscu inca obiectulu cu-

tare, adeca nu au intipuire despre elu, se nu se marginésca a le comunicá numai numele, ci se produce intuitiunea.

Deci invetiamentulu, carele maneca dela intuitiuni si se radíma pe intuitiuni, cu alte cuvinte, carele se nevoiesce a procurá copiiloru intuitiuni, facundu-i a priví cu sensurile proprie obiectele respective, se numesce **invetiamentu intuitivu**.

C. Necesitatea invetiamentului intuitivu cá disciplina.

Invetiamentulu intuitivu se pôte priví cá principiu si cá disciplina. Cá principiu elu va se díca, ca totu invetiamentulu — limbisticu, matematicu, realu etc. — are se fia intuitivu; ér cá disciplina invetiamentulu intuitivu este obiectu de sênestatatoriu. Ce privesce invetiamentulu intuitivu cá principiu, toti pedagogii, fora ecseptiune, suntu de acordu a recunósce cuventulu seu de a fi; incátu inse pentru invetiamentulu intuitivu cá disciplina, pedagogii suntu despartíti in dóue tabere. Unii dícú, ca avendu fiacare obiectu de invetiamentu a fi intuitivu, nu mai face trebuintia de unu invetiamentu intuitivu de sênestatatoriu, cu atátu mai puçinu, cu cátu elu nici nu are o materia propria, cumu are d. e. limb'a, computulu, geografí'a, fisic'a etc. ci o imprumuta dela tóte celelalte obiecte de invetiamentu; alții éراسi, cu celebrulu Dittes in frunte, pretindu pentru primii ani de scóla unu invetiamentu intuitivu de sênestatatoriu. Si fiindu ca si noi impartásimu parerea acést'a, ne vomu incercá se o justificamu.

Prim'a recerintia a unei metode bune este, cá invetiamentulu se se acomodeze dupa cunoscintiele seau intipuirile, cari le posedu dejá copii. Invetiamentulu adeca se asémena cu o cladire: materialulu nou trebuie se se imbine acuratu cu celu vechiu, nici prea multu, nici prea puçinu. Asia e si cu invetiamentulu, pentru ca incependu prea de inainte, copii nu au interesu pentru lucruri destulu de cunoscute; ér din contra presupunendu cunoscintie, cari copii nu le au, se nascu lacune periculóse pentru soliditatea invetiamentului. De aici detorintí'a invetiatoriului de a cercetá: ce cunoscintie au dejá elevii sei? — Déca este delipsa a face acést'a la inceputulu fiacarui anu seau semestru scolasticu, ba chiar la fiacare lectiune, cu cátu mai vírtosu va trebui se se faca atunci, candu copii vinu pentru prim'a data la scóla. Intrarea copilului in scóla forméza in viéti'a sa spirituala o epoca insemnata. Viéti'a s'a asemenatu de multe ori cu o caletoría; ajungundu la o statiune principala, se ecsaminéza si se intregescu poterile si conditiunile de caletoría. Asia cauta se facemu si la inceperea vietiei scolarie. Cercetandu vomu aflá, ca copii aducu cu sêne o suma considerabila de cunoscintie de totu feliulu. Copilulu are cunoscintie despre lumea ecsterna: intipuiuri despre obiecte, insusíri si activitati, despre colóre, forma si numeru, despre tempu si spatiu etc. Copilulu are unu presentiu si despre lumea interna, ce a inceputu deja a se formá in spiritulu seu;

elu scie, ca p^óte invetiá si uitá, p^óte aflá adev^{er}ulu si p^óte gresí, a semt^ítu ce este bucurí'a si intristarea, placerea si necasulu, si scie alege între bine si reu, între cuviintia si necuviintia. In fine copilulu scie vorb^í, este in stare a-si ecsprimá cugetele, semtiemintele si dorintiele proprie, si a intielege vorb'a altor'a, intru câtu acést'a se apropia de vederile unui copilu de 6 ani. Scurtu, copilulu posiede deja unu fondu de intipuiri ecsterne si interne si o provisiune de cuvinte referit^órie la obiectele din cerculu ecsperintieloru sale de pana aici, adeca din familia, casa, curte, gradina, comuna, teritoriulu comunei cu totu ce se afla pe elu si deasupra lui. Éca aici elementele primitive a t^óta invetiatur'a, elemente religi^óse, realistische, matematice si limbistice; va se dica sub impregiurari normale copilulu in etatea acést'a este maturu pentru instructiunea din sc^óla. Atát'a numai, ca ceea ce copilulu a invetiatu de acasa, este fora planu si ordine, intipurile sale suntu parte mare obscure, confuse seau chiaru false, numirile de multe ori corupte seau schimbate cu totulu. Este claru, ca pe unu atare fundamentu defectuosu nu se p^óte cladí unu edificiu solidu. Se cere deci neaperatu, cá sc^ól'a indata la inceputu se tréca in revista t^óte cunoscintiele copii-loru aduse de acasa, si unde va observá lipsa de intuitiuni, se adauga, intipurile obscure se-le clarifice, cele false se-le rectifice. Acestu scopu inse se p^óte ajunge mai bine si mai completu cu ajutoriulu invetiamentulu intuitivu, pentru ca elu percurge inca odata acele cercuri si referintie, in cari a crescutu copilulu pana in tempulu de sc^óla, alu caroru teatru este: loculu natalu. Cumu ca cu ajutoriulu celorlalte obiecte de invetiamentu scopulu de sus nu se p^óte ajunge, se vede de acolo, ca in clasa elementaria nu se propunu t^óte obiectele de invetiamentu, si din câte se propunu, cele mai multe oferu prea puçine puncte de imbinare cu ecsperintiele de pana aici ale copiiloru. Ar fi in câtu-va cetitulu, la care intr'adeveru se si provóca contrarii invetiamentulu intuitivu; inse precumu dice si Dr. Dittes, cetitulu 'si are scopurile sale si nu p^óte serví si pre cele ale invetiamentulu intuitivu, decátu dóra in daun'a amenduror'a.

Adóu'a recerintia a unei metóde bune este, cá invetiamentulu se se acomodeze dupa deprinderea copii-loru in a cugetá, fiindu ca de aici depinde intielegerea propuneriloru. Cugetarea depinde inse nunumai dela numerulu si calitatea intipuriloru, ci si dela cunóscerea unoru forme si relatiuni, cari ni-le infaciósiéza natur'a fisica si spiritala, buna óra cumu suntu: intregulu si partea obiectulu si insusirea au activitatea sa, loculu si tempulu, starea si miscarea, activitatea si pasivitatea, vorb'a si fapt'a, priveghiarea si somnulu, sanetatea si morbulu, viétí'a si mórtea, caus'a si urmarea, scopulu si midilócele, folosulu si daun'a etc.

Aceste forme si relatiuni, numite si categorii, copii trebuie nunumai se le cunóscá, ci se le scie si ecsprimá corectu. Fia care obiectu de invetiamentu p^óte deprinde dupa natur'a sa numai o parte din categoriile amintite,

singuru invetiamentulu intuitivu este, care amesuratu naturei sale universale le p^óte deprinde pe t^óte.

In fine mai este unu momentu, carele militéza in favorulu invetiamentulu intuitivu: contrastulu între casa si sc^óla; colo libertate aprópe nemarginita si invetiatura ocazionali, ici marginirea libertatiei si lucru regulatu. Invetiamentulu intuitivu este de natura a formá puntea de trecere dela o viétia mai libera la alt'a mai restrinsa; materi'a invetiamentulu intuitivu se compune din obiecte cunoscute copiiloru inca din viétí'a ante-scolaria, ér form'a seau metod'a propunerii este o conversatiune libera si amicabile asupra unoru lucruri concrete, intocma cá in cas'a parintiésca, incátu copii abia voru semtí, ca se afla pe calea invetiaturei serióse.

Éca deci necesitatea si totu odata importantí'a invetiamentulu intuitivu! Elu se p^óte numí cu dreptu cuventu „sufletulu“ instructiunii elementarie, „nutrit^óri'a“ seau doic'a clasei inferióre. Invetiamentulu intuitivu este pentru spiritulu ceea ce este laptele mamei pentru corpulu copilulu: unu nutrementu usioru si placutu si carele contine in proportiune drépta t^óte elementele, din cari se compune organismulu spiritalu. Ambele nutremente se potu supliní numai imperfectu, prin — surogate. Sc^ólele, in cari invetiamentulu intuitivu se tractéza cumu se cuvine, se cunosc indata: scolarii suntu atenti, destepti, inteligenti, decsteri in vorba, voiosi.

(Urmare.)

Pomaritulu in gradin'a sc^ólei.

(De D. Comsi'a).

(Urmare.)

Pentru o mai usióra intielegere a ecspuⁿeriloru de mai târdíu, vomu ecsplicá mai antáiu insemnatarea unoru cuvinte, de cari adese va trebui se ne servimu.

Fia care pomu este alcatuitu din trei parti principale: radecina, trunchiu si coróna.

1. *Radecina* se numesce partea, care se ramuresce in pamentu. Radecinile se impartu in: principale, laterale si acióse. — Radecin'a principala, numita si fusósa seau pivotanta, este cea mai grósa si mai puternica; ea se intinde de regula dreptu in diosu. — Radecini laterale suntu ramurii mai grosi ai radecinei principale. Cele mai subtíri ramificatiuni se numescu radecini acióse. Radecinile preste totu, dar mai alesu radecinile acióse suntu organele, cari ramurindu-sé in sinulu pamentulu, absorbu din elu materiile, din cari se nutresce pomulu; de aceea desvoltarea câtu mai imbelsugata si mai grabnica a loru merita deosebita luare aminte din partea cultivatoriulu.

2. *Trunchiu* numimu partea, care incependu dela radecina se intinde in sus pana la coróna. Cój'a servindu pomulu dreptu invelisiu caldurosu, ea intimpina influintiele stricatióse din afara. Intre cója si lemmu se afla o tiesetura (cambiu), prin care circuléza suculu

nutritoriu. Acést'a tiesetura forméza pe fiacare anu câte unu inelu in giurulu lemnului, care cu chipulu acest'a se ingrósie totu mai tare. Meduv'a este o tiesetura móle, care cu vreme dispare aprópe cu deseversfre, ne-avendu vre-o functiune deosebita.

3. *Coróna* se numescu crengile impreuna cu tóte celelalte organe, ce se afla de-asupr'a trunchiului. Ramificatiunile mai gróse crescute nemidilocitu din trunchiu se numescu crace, din cari se nascu crengile, apoi ramurii, in sfirsitu surceii, numiti si ramurele, ramisiori seau smicele. Dupa cumu surceii producu flori si fructe, seau numai frunze si lemn, ei se impartu in: fructiferi si ligniferi. Mladitiile, cari cresc in giurulu trupinei, se numescu pui seau vlas-tari. Ele schimonosescu si slabescu pomulu, din a carui sucuri se hranescu; de aceea trebuie delaturate indata ce se ivescu, afara déca se intrebuintiéza cá butasi. Mugurii se impartu si ei in: terminali si laterali, dupa cumu se afla la vârfulu seau de-alungulu surceiloru. In vreme ce mugurii ligniferi sunt lungureti, subtári si cá m ascútíti la vârflu, mugurii fructiferi sunt mai rotundi si mai grosi. Foile seau frunzele se nascu din muguri; ele absorbu din aeru aburi de apa si gazuri nutritive, espirandu totu odata materialele de prisosu. Foile pe langa aceea ca indeplinescu astfeliu actulu respiratiunei, ele prelucra (asimiléza) materialele nutritóre, impartasíndu-le apoi pomului in forma de nutrimentu. Prin umare frunzele inca merita a fi luate in deosebita bagare de séma. Flórea cuprinde organele, din cari se desvólta fructulu. In deosebire de arbori, fructele pomiloru se numescu póme. In póme se afla sementi'a seau simburii.

Pomii se impartu in:

1. *Pomiferi* cu fructe carnóse, in cari se afla câte 3—5 simburi inchisi in nesce casutie pielóse. Aci apartínu: merii, perii si gutúii.

2. *Drupiferi* de asemenea cu fructe carnóse, inse numai cu câte unu simbure inchisu intr'unu invelisiu pietrosu. Aci apartínu: ciresii, visíinii, prunii, persecii etc.

3. *Nuciferi* cu simburi inchisi intr'o gheóce lemnósa si tare. Aci apartínu: nucii, castanii si alunii.

4. *Bacciferi*, a caroru fructe representa unu feliu de bóbe cu simburi mici si gramaditi intr'unu mediu sucosu. Aci apartínu: fragarii seau dudii, strugureii seau cócaz'a, agrisii, smeru'a, murele etc.

I.

Prasirea pomiloru.

Pomii se prasescu de regula in modu naturalu din sementia, care fiindu cópta, o imprastie natur'a in sa-se seau o sémena omulu inadinsu.

In padure seau si in alte locuri adese aflamu pomi padureti, cari negresftu se potu transplantá in gradina, fresce déca suntu fórté tineri si au totu odata trunchiuri frumóse si radecini bine desvoltate; pomii mai betrani inse, precumu si acei cari au crescutu adapostiti in

umbr'a copaciloru, transplantati fiindu in gradina, ei crescú fórté anevóia, remanendu slabuti pentru totudeaun'a. Din contra, pomii inadinsu prasiti in gradina, unde ma-iestri'a omului lucra impreuna cu natur'a, astfeliu de pomi crescú rapede, producíndu trunchiuri frumóse si radecini puternice. Pe scurtu, pomii prasiti in gradina suntu mai trainici si prin umare mai potriviti pentru altoire, decátu acei cari au fostu lasati in grij'a esclusiva a naturei. Cu tóte aceste cei mai multi din tieranii nostri continua a merge pe calea obiceiului ruginitu, nestiíndu decátu se alerge in padure, de unde se reintorcu cu totu felulu de pomi imbetrantiti in umediél'a copaciloru umbrosi spre a-i transplantá in gradina la sóre. In fačí'a acestui tristu adevéru recomandamu cu tóta caldur'a mai alesu invetiatoriloru nostri se infintieze fiacare câte o scóla de semenatu, — o conditiune neaperrata pentru a poté inzestrá gradin'a scólei cu pomi trainici si deopotriva desvoltati.

Pomii prasiti din sementi'a pómeloru nobile nu producu póme nobile din acela si soi, ci cu totulu alte póme, de regula paduretie. Acestu faptu adevéru prin esperintia a datu nascere la altoirea seau nobilitarea pomiloru padureti. Candu dar vorbimu de prasirea pomiloru, avemu in vedere mai cu séma prasirea paduretiloru, cari la timpulu seu se altoiescu.

Paduretii se prasescu seau in modu naturalu din sementia, seau in modu maiestritu din butasi, sade, pui etc.

1. Prasirea pomiloru din sementia.

a) *Sementi'a*. Esperinti'a dovedesce, ca nu pómele nobile, ci cele paduretie dau simburii cei mai buni de prasila. O abatere dela acésta regula observamu la nuciferi. Simburii scosi din póme nobile se potu si ei intrebuintiá, déca pamentulu, in cari se sémena, este bunu si scutitu de venturi reci. Pómele menite pentru prasila, de sine se intielege, trebuie se fia sanetóse, desvoltate si cópte cu deseversfre; semburi usiori si seci, cari plutescu de-asupr'a apei, precumu si semburi scosi din póme oparite seau fierte trebuie esclusi dela prasila.

Simburii scosi din póme seau adunati la facerea otietului si a mustului de póme se spala intr'o sita rara de tóte remasítiele carnóse, apoi se usca cu incetulu la unu locu umbrosu si uscatu. Simburii se iernéza seau in saculetie seau rónduri printre carbuni pisati, nasipu seau tierina jilava la unu locu indeplinu scutitu de geru si sióreci. Spre acestu scopu se recomanda conservarea simburiloru in óle, cari acoperite cu laspedi de piétra, seau scanduréle gaurite, se ingrópa adíncu in pamentu asia, cá siórecii si gerulu se nu aiba pe unde strabate. A conservá in aceeasi óla mai multe soiuri de simburi, fresce nu este iertatu, mai cu séma déca separarea simburiloru aru intimpiná greutati.

b) *Scóla de semenatu* numimu loculu, unde se sémena simburii si unde pomisiorii din ei resariti se cultiva de regula in decursu de 1—2 ani. Positiunea se fia, déca e cu potintia, deschisa in spre resaritu si mié-

diad și încātu-va scutita de venturile reci dela nordu. Regiunile dióse și adăpostite de tóte partile nu suntu recomandabile; pomisiorii de aici prasiti remanu prea gingasi, nefindu in stare se intimpine schimbarile temperaturii de mai târdu. Pamentulu se fia adũncu și de o consistentia midilócía, adeca nu prea nasiposu, dar cu atãtu mai puçinu trandosu și intielenitu. Elu se prepara asia, ca se sapa fórte adũncu și se amesteca deopotriva cu gunoiu putredu, compostu, cenusia etc. Gunoiulu próspectu nu priesce pomiloru. Scól'a de semenatu se incopcie de regula la scól'a de altoitu, cá astfelii pomisiorii se se dedee cu positiunea și pamentulu, in care se stramuta mai târdu. Marimea scólei de semenatu atãrna firesce dela impregiurarile locale. Pentru trebuintiele unei gradini scolare de o intindere midilocie, ea n'are se ocupe decãtu celu multu 2—3 straturi.

Semenatululu se indeplinesce tómn'a seau primavér'a. Natur'a in sa si ne arata timpulu semenatului. Acestu timpu este tómn'a, cându simburii de regula se cocu și ajungu in pamentu. Simburii semenati de tómn'a incoltíescu și resaru primavér'a de timpuriu, uneori inse suntu bantuiti preste iérna de sióreci și alte neajunsuri. Déca din un'a seau alta cauza nu s'a potutu semená de cu tómn'a, atunci nu remane decãtu se se sémene in primavéra de timpuriu asia, încãtu pomisiorii se aiba cându se intari preste véra.

Inainte de a purcede la semenatu, nasipulu seau tierin'a din ólele, in cari s'au iernatu simburii, se uda de nou cu apa, apoi asteptamu pâna ce simburii incoltíescu. Simburii se sémene in straturi de 1 m. latíme in câte trei bréde, trase nu de alungulu straturiloru, ci crucisii, inlesnindu astfelii sapatulu și plevitul. Brédele se facu 0.05 m. de afunde și 0.20 m. departe un'a de alt'a. Brédele odata semenate se astupa cu tierina și compostu seau altu gunoiu putredu pana mai de-asupra. Simburii drupiferiloru și castanele inca se punu la aceeasi adũncime de-alungulu brédeloru, cari inse la inceputu nu se astupa decãtu cu o patura de tierina și compostu de abia 0.03 m. grosime. Simburii neincoltíti fia de ori ce soiu, trebuie semenati ceva mai adũncu, mai cu séma fiindu timpulu seau pamentulu uscatiosu. Simburii de pere reusiescu mai bine semenati fiindu in amestecu cu cej de mere. Simburii se punu 0.03 m. unulu de altulu, afara de nuci, castane și alune, cari se punu 0.09 m. departe un'a de alt'a. Sementi'a se sémene primavér'a, acoperindu-se cu o patura fórte subtíre de tierina și compostu. In data dupa semenatu, straturile trebuiescu udate. In contr'a arsitiei sórelui se scutescu straturile semenate asia, ca se asterne pre ele pléva grósa dela pelari, compostu, tufe de bradu. In contr'a sióreciloru se recomanda presararea simburiloru cu funingine jilava seau se punu de incoltíescu in urina subtíata cu apa. Preste iérna mai alesu in lipsa de zapada se asternu preste straturi frunze, compostu, putregaiu, posdarii de canepa etc. De cu primavéra și preste véra straturile semenate trebuiescu udate regulatu mai alesu in vreme de seceta. Udatulu se se faca sér'a pe

recóre seau desu de deminétia. Pomisiorii trebuescu pleviti și sapatu primavér'a și preste véra de câte ori ar fi de trebuintia.

c) *Scól'a provisorica.* Cu câtu unu pomu se va transplantá mai desu dintr'unu locu intr'altulu, cu atãtu radecinile se ramurescu mai tare. In faci'a acestui adeveru intemeiatu pe o vechia ecsperintia, multi economi obicinuescu a transplantá cu deosebire pomii tineri mai de multe ori dintr'unu locu intr'altulu. Prin acést'a pomii se intarescu rapede, producũdu trunchiuri puternice, precumu și póme mai nobile, decumu suntu cele din cari s'au luat simburii. Astfelii fiindu, transplantarea mai de multe ori a pomisioriloru, desí este impreunata cu óre-care munca și cheltueli, merita deosebita luare aminte, mai cu séma in ce privesce pomisiorii, cari din firea loru desvoltandu-se anevóia au remasu slabuti.

Scóla provisorica numimu loculu, in care se planta pomisiorii de unu anu preste totu și mai alesu pomiferii, cari scosi din scól'a de semenatu, se sadescu la o departare de 0.15 m. unulu de altulu. Radecinile trebuescu scurtate, remanendu numai 0.09 m. in lungime. Trunchiurile remanu intregi. In scól'a provisorica se planta mai cu séma perisiorii. Merisiorii inse potu remané și in scól'a de semenatu; unde li-se ciontéza trunchiurile pana desu langa pamentu; in primavér'a a treia se potu stramutá directu in scól'a de altoitu. In scól'a provisorica plivitulu, sapatulu și udatulu se repetiesce.

d) *Pregatirea pomisioriloru.* Pomisiorii meniti pentru scól'a de altoitu se desgrópa de regula tómn'a târdu și se iernéza la unu locu recorosu și feritu de geru, d. e. in pivnitia seau in resadnitia. De cu tómn'a se desgrópa cu deosebire pomisiorii, ce vremu se-i altoimu in decursulu iernei. Ranele próspecte se vindeca mai usioru decãtu cele invecitate; de aceea radecinile se nu se scurteze de tómn'a, ci nemidilocitu inainte de transplantarea pomisioriloru in scól'a de altoitu. Trunchiulu trebuie ratezatu cu atãtu mai tare, cu câtu radecinile suntu mai slabutie; trunchiulu pomisioriloru fórte radecinosi remane nescurtatu. Cu chipulu acest'a se conserva intre radecina și trunchiu óre care ecvilibru.

Radecinile principale se scurtéza pana la 0.15 m., ér la radecinile laterale se taia numai vérfurile vatemate; radecinile acióse remanu intregi. Trunchiulu se rétéza costisii in dosulu unui muguru bine desvoltatu. Pomisiorii, pe candu se planta in scól'a de altoitu, se aiba grosimea unei pene de gâsca; pomisiorii mai slabuti remanu, respectíve se planta in scól'a provisorica.

Drupiferii, cari se desvólta mai in graba decãtu pomiferii, se potu transplantá deja dupa unu anu in scól'a de altoitu. Din mugurulu terminalu se nasce mladiti'a cea mai frumósa; de aceea trunchiulu loru remane intregu, afara déca e slabutiu seau strimbu. Radecinile inse trebuescu scurtate intocmai cá la pomiferi.

2. *Prasirea pomiloru din sade, butasi si pui seau vlastari.*

a) *Sadele* sunt ramuri anuale cu puçinu lemnu bis-anualu. Din sade se prasescu mai alesu strugureii, agrisii si vitiele de struguri. Ramurile menite pentru sade trebuiescu taiate costisii sub unu muguru intr'o lungime de 0.20—0.25 m. Vêrfulu ramuriloru se ciontéza nemidilocitu de-asupra unui muguru sanetosu. Sadtulu se face seau primavér'a, indata ce pamentulu s'a desghiaciatu si sventatu, seau pe la sfirsitul verei. In casulu din urma tóte frunzele se delatura, afara de cele dóue dela vêrfu.

Sadele se ingrôpa in pamentu asia, încátu numai frunzele, res. mugurii terminali remanu afara. Sadele, fia de ori ce soiu, pretindu unu pamentu bine prelucratu si bogatu in materia nutritóre. Ele se ingrôpa ceva costisii in siantiuletie adânci, cari se astupa apoi cu tierina amestecata cu compostu seau altu gunoiu putredu. Implantarea sadeloru in pamentu prin apesare este strinsu oprita. Indata dupa saditu urméza udatulu cu apa. In decursulu verei stradele trebuiescu plivite si sapate de celu puçinu dóue ori; in vreme de seceta se uda mai desu. Dupa unu anu sadele se transplanta in scól'a de altoitu seau in loculu loru statornicu.

b) *Butasi* sunt mladitie anuale cultivate impreuna cu trupin'a matca. Dreptu butasi servescu cu deosebire mladitiile de gutú si strugurei, precumu si vitiele de struguri, cari ranite puçinu pe la midilocu, se ingrôpa prionite cu câte unu cârligu in pamentu asia, încátu numai vêrfurile remânu afara. De-asupra se asterne muschiu, frunzisiu, compostu etc. mai alesu fiidu timpulu uscatiosu. Pentru de a prasi butasi frumosi si multi, este neaperatu se cultivamu inadinsu trupini mari de gutú seau strugurei in cutare stratu menitu pentru prasirea pomiloru. Mladitiile mai gróse se ciontéza in primavéra pana desu langa pamentu. In anulu urmatoriu nóuele mladitie se intrebuintiéza cá butasi. Butasii anualii fiindu bine inradecinati se desbina de trupin'a matca si se resadescu in scól'a de altoitu seau acolo, unde au sa remana pentru totudeun'a.

c) *Pui seau vlastari* sunt mladitiile anuale seau bis-anuale, ce adese vedemu crescându din radechinile pomiloru mai betrani. Puii bine desvoltati se potu resadi directu in scól'a de altoitu. Din pui se prasescu mai cu séma prunii, ciresii, strugureii si smeur'a.

(Va urmá.)

Dela scól'a agronomica din Mediasiu.

Dupa ecsperintie de cinci ani corpulu profeseralu dela institutul agronomicu din Mediasiu a semtítu necesitatea de a se face unele modificatiuni in vechiulu planu de invetiamentu. Noulu planu statoritu in confe-

rinti'a profesoralu si aprobatu de curatorf'a institutului, este urmatoriu:

Obiectele de invetiamentu	Scól'a capitala		Scól'a de vieritu		Sum'a			
	Semestrulu							
	I	II	III	IV		V	VI	
1. Limb'a romana	4	2	3	3	2	2	16	
2. Limb'a magiara	2	2	2	2	2	2	12	
3. Matematic'a: {	Geometri'a	2	2	2	2		8	
	Computulu	3	3	2	2	1	1	12
	Mesurarea campului si nivelarea		1		2			3
4. Desemnulu	2	2	2	2	2	2	12	
5. Istori'a			2	2	2	2	8	
6. Geografi'a	1	1	1	1			4	
7. Istori'a naturala: {	Zoologi'a	3	2				17	
	Botanic'a		1	2	1			
	Excursiuni botanice si zoologice		2		2			
8. Fisi'a		2	2				6	
9. Chemi'a: {	anorganica	4	2				13	
	organica			3				
	agricola				2			
10. Cartea de insemnari	1		1				2	
11. Economi'a politica					2	2	4	
12. Agricultur'a: {	Cultur'a planteloru		3	2	2		7	
	Instrumentologi'a			2			2	
	Veterinari'a			2	2		4	
	Economi'a de vite				2	2	4	
	Comptabilitatea	1		1			2	
	Administratiunea				1	1	2	
	Vieritulu					5	4	9
	Pomaritulu					3	2	5
	Stuparitulu					2	2	4
	Legumaritulu						2	2
Silvicultur'a						2	2	
Demonstratiuni si lucruri practice (Din ultimulu obiectu de invetiamentu se vinu pe vieritu, pomaritu si stuparitu in semestrulu IV. 2 óre, in semestrulu V. 8 óre, in semestrulu VI. 10 óre. In semestrulu VI. suntu destinate 2 óre pentru demonstratiuni in economi'a de campu si 2 in gradin'a economico-botanica).	6	8	4	8	8	14	48	
13. Gimnastic'a	2	2	2	2	2	2	12	
Sum'a	35	37	35	38	36	39	220	

Noulu planu are de scopu a delaturá urmatóriele defecte ale planulu vechiu. Elevii din clasa antáia si adóu'a erau pana acumu incarcati cu prea multe óre si cu prea multe obiecte de invetiamentu loru inca necunoscutu, din care cauza li remanea prea puçinu tempu pentru ocupatiuni de sene. De alta parte elevii din clasa a treia erau ocupati prea puçinu si prea unilateralu, adeca numai din unele obiecte de invetiamentu. S'au sporitu cu deosebire órele pentru limb'a germana, istoria si economi'a de vite, cu scopu, cá pensulu din obiectele aceste se se póta tractá mai pe largu. Totu asia s'a urmatu cu zoologi'a, botanic'a si chemi'a organica. Economi'a natiunala s'a stramutatu din clasa a dóu'a in a treia, unde elevii suntu mai maturi si voru precepe cursulu mai bine. Luerurile practice din clasa a treia s'au redusu in modu considerabilu. Si fiindu ca puçini parinti au poterea de a-si tiené fii in institutu mai multu de 2 ani, noulu planu s'a ingrigitu, cá in primele dóue clase, adeca in semestrulu alu IV-le, obiectele se ajunga la óre care incheiare seau rotundire.

Bibliografia.

„Vocea Covurluiului“, dtuaru politicu, ce apare in Galatiu (Romani'a) strad'a mare Nr. 52.

Abonamentulu pe unu anu 20 fr., pe 6 luni 10 fr. Platiti anticipatu.

Dela 1 Septembrie incepe in foliola publicarea unui nou romanu sub titlu: Vrajitorea rosia séu mórta si viua.

Noii abonati voru primí, dupa inceperea romanului, tóte numerele dela inceputulu aparitiunei.

La administratiunea diuariului se mai afla de vendiare romanulu „Misterele Indiei“, 3 volume mari in 8°. Pretiulu 8 lei noi.

Varietati.

(Cuventulu Maiestatiei Sale). Terminandu-se la 13 ale curentei manevrele trupeloru concentrate in Sibiuu (in numeru de c. 16000), Maiestatea Sa inca in faci'a locului a chiamatu oficierii din statulu majoru in giuru de sene, impartasindu-le prea inalt'a sa indestulire si recunoscentia si ecsprimandu tuturoru generaliloru si oficieriloru de tóte gradurile imperatésca sa multiamita. Maiestatea Sa accentuà, ca este o mare indestulire pentru unu monarchu a avé trupe de o evalificatiune atâtu de eminenta, si relevà, ca a venitu aici imediatu dela manevrele din Feldsberg, la cari au participatu cele mai bune trupe din Vien'a si Brünn, trupele din Transilvani'a inse nu suntu inferiore acelora. — Salutamu cu multamita cuvintele Maiestatiei Sale, cu atâtu mai vértosu, cu câtu celu puçinu dóue tertialitati din trupele aceste suntu Romani.

(Societatea academica romana). Sesiunea societatiei romane s'a deschisu in anulu acest'a la 16/28 Augustu. In primele díle membrii presenti nu au potutu formá maioritaea legala.

(In Franci'a) dupa numerarea din urma dintre cei inrolati in armata nu au sciutu nici cetí nici scrie 20%. In 13 departemente au sciutu incaí cetí 95%, in 53 departemente 80%, in departementulu Finisterre numai 50%.

(Magistratulu din Groszenhain) pedepsese pre ospetarii, cari primescu in localurile loru scolari si invetiacei, déca nu suntu insoçiti de parintii loru, cu mulete in bani dela 15—60 de marce (a 50 cr. in argintu). Candu unu scolariu din scol'a de Domineci se imbéta, invetiatoriulu 'lu póte retiené intr'o Dominica in arestu sub paz'a unui panduru. In casu de repetíre, scolariulu respectivu are se respundia insusi competintí'a pandurului cu 0.75 marce de óra.

(Inventiune importanta). Dupa cumu scrie „Indianapolis-Journal“ unu mechanicu, anume Daniela M. Cook din Mansfield in statulu Ohio (Americ'a de nordu) se fi aflatu secretulu de a produce in cantitati mari si totusi eftinu electricitate, carea cá motoru póte concurge cu vaporulu, ér cu lumin'a ei cea intensiva intrece tóte materiile luminóse cunoscute pana acuma.

(Contele Emericu Miko de Hildvég), fostu gubernatoru in Transilvani'a si ministru ungurescu de comunicatiune a reposatu in Clusiu la 17 ale curentei in etate de 71 de ani. Cu vre-o câte-va díle mai inainte facuse in favorulu gimnasiului din S.-Szt.-György o fundatiune de 60000 fl.

(O fapta frumósa). Nu de multu in casele baronului Stieglitz din Petropolu erá vorb'a, ca ar fi fórté bine si folositoriu, candu s'ar poté infintiá unu institutu, carele se provédia tóta Russi'a cu invetiatori de desemnulu technicu, ceea ce ar avé o influintia fórté mare asupra tuturoru ramureloru tehniceí aplicate.

Baronulu se interesà de cestiune; ideea si scopulu i placura.

„Si câtu s'ar cere spre scopulu acest'a?“ intrebà densulu. —

„Celu puçinu 500.000 ruble“. —

„Nu mai multu?“ —

„Se intielege: cu câtu mai multu, cu atâtu mai bine“. —

„Asiadara câtu anume?“ —

„600.000!“ —

„Ba, atunci mai bine mai multu; dau spre scopulu acest'a unu milionu de ruble“. —

Dilele acestea baronulu fú inviatu la curte spre a primí multiamit'a Maiestatiloru Sale pentru o fapta atâtu de generósa.

Post'a redactiunei.

Domnului D. P. in M.: Biletulu D.-Tale, prin care ceri se 'Ti tramitemu fói'a de aici in colo la M., pórtu datulu dela 31/8, in Sábiiu a ajunsu la 7/9. In conformitate cu cererea D.-Tale numerii dela 31—34 Ti-s'au tramisu regulatu sub adres'a vechia la S. m. Binevoiesce deci a cautá numerele 31—34 in S. m. Dámu cu socotéla, ca in tempulu acel'a ai lipsitu din S. m.

Domnului I. L. in D.: pentru F. V. urméza.

Domnului A. Hossu in B. si I. Bunea in C. m.: ecspedatu.

Reverend. D-nu V. G.: pentru d-nii Tataru si Costinu, precumu si pentru scól'a din Botiza ecspedatu.

➡ Rogamu cu totu deadinsuiu pre aceia din onorabilii nostri prenumeranti, cari suntu in restantia cu costulu abonamentului pe semestrulu II au pe anulu intregu, a-lu respunde fora întârdíare, considerandu, ca noi cauta se ne facemu detori'a façia de tipografia si administratiune punctualu in fiacare luna.

Redactiunea.